

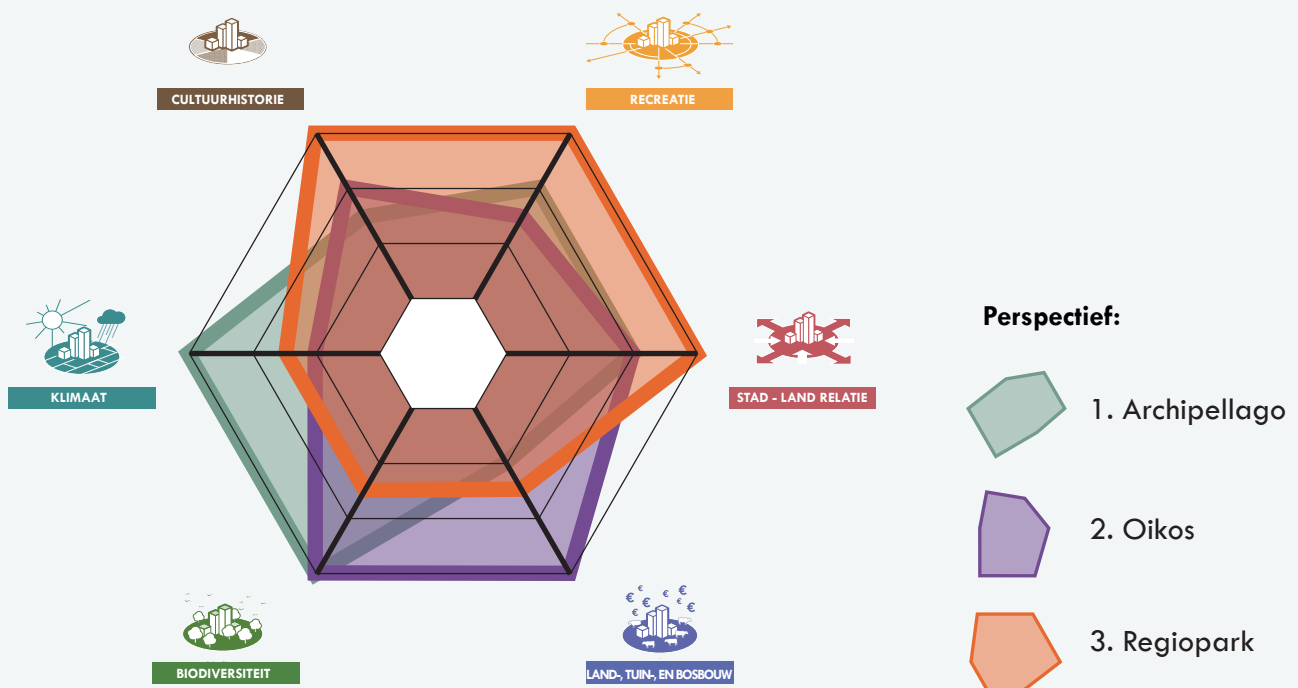
3

Ontwerpend onderzoek

3.1 Drie perspectieven

De perspectieven die zijn opgesteld vormen een denkoefening om kansen en knelpunten te ontdekken en draagvlak te verkennen voor denkrichtingen. Zij hebben allen een ander vertrekpunt en leveren oplossingsrichtingen voor verschillende opgaven. Alle drie de perspectieven bieden interessante aanknopingspunten die als ingrediënten gebruikt worden voor de visie op de natuurlijke leefomgeving. Het schema hieronder toont dat aan de hand van de kleur de nadruk van ieder perspectief op bepaalde thema's. De verderop toegelichte visie zoekt de optimale benadering, waarbij de thema's volgens de in de diagnose geconcludeerde hiërarchie volgordelijk en onderling afhankelijk van elkaar zijn.

In dit 'intermezzo' worden de drie perspectieven beknopt weergegeven.

Denkkader 1: Archipelago

Hybride waterrijk met ruimte voor natuur
en (natte) landbouw

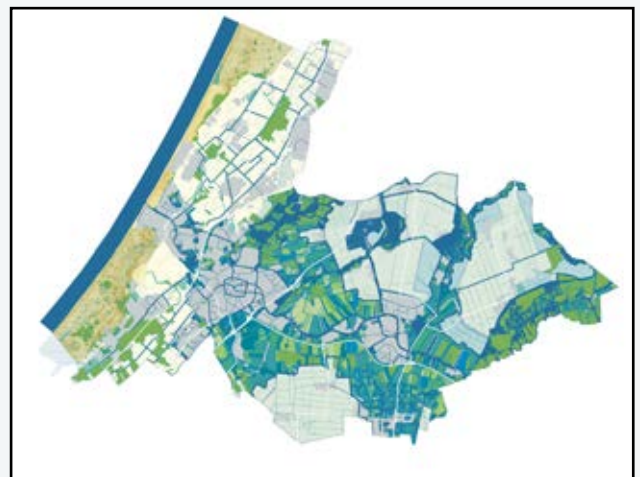
WAT ALS....

'Het landschap van 'Hart van Holland' wordt ingericht als een robuust waterrijk landschap, waar we stoppen met pompen om bodemdaling tegen te gaan, zorgen voor buffer capaciteit zodat voldoende water beschikbaar is in tijden van droogte en volop ruimte is voor bijzondere moeras/deltanatuur.'

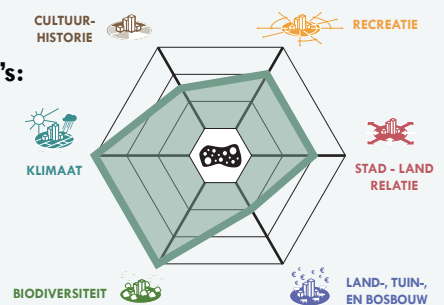
Het perspectief Archipelago roept onder de deelnemers veel discussie op. Enerzijds wordt het gezien als een krachtige systeemgreep om de problemen die met name in veenweidegebied spelen aan te pakken en die tevens kansen bieden voor met name recreatie als biodiversiteit.

Anderszijds roept het vragen op hoe zo'n grootschalige ingreep gerealiseerd kan worden en of het niet nodig is om genuanceerder te onderzoeken waar dit perspectief kans van slagen zou hebben. De impact van een algehele verhoging van de waterstand heeft grote gevolgen voor alle vormen van landgebruik.

Tegelijkertijd worden er vraagtekens geplaatst of het perspectief daadwerkelijk een oplossing is of juist eerder extra problemen veroorzaakt: Waar komt al het extra water vandaan voor het gebied? En hoe zorgen we dat het hoge waterpeil gegarandeerd kan blijven in tijden van droogte?

Waardering op analysethema's:

Governance:

Topdown:
Ontwikkelen en in stand houden van robuust watersysteem

Bottomup:
Private speelruimte binnen de kaders van het watersysteem.

Schaalniveaus:

Nederland

Hart van Holland

Individu

Denkkader 2: Oikos

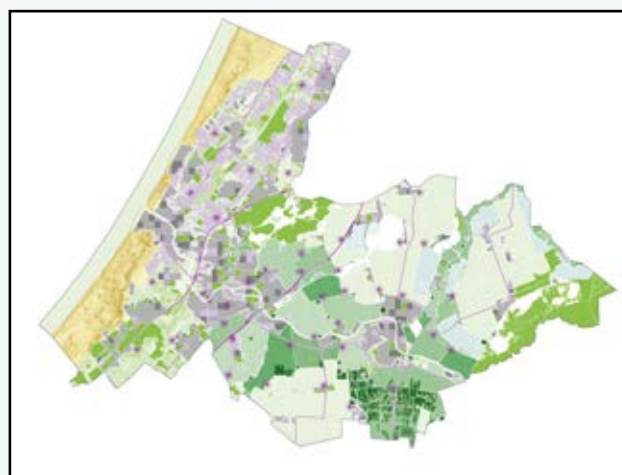
Het economische landschap van de 21ste eeuw

WAT ALS....

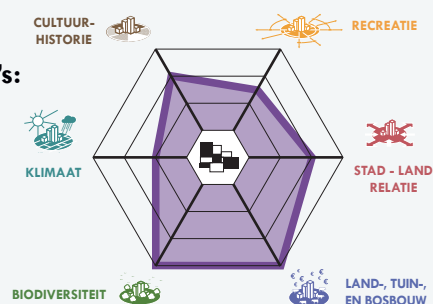
'In het 21e eeuwse landschap van Hart van Holland, gaan schaalvergroting en technologische innovatie en natuurinclusiviteit hand in hand gaan. Hightech kassen en melkrobots, naast exclusieve biologische bloementelers en stadslandbouwprojecten.'

Van het Oudgriekse woord 'oikos' komt zowel ons woord economie als ecologie. Het perspectief stelt de agrarische sector centraal als hoeder van het landschap waarbij er voldoende basis is voor economisch rendabel boeren. Het biedt ruimte voor een diversiteit aan activiteiten en type bedrijvigheid (ook in schaal). Zoektocht is hoe dit een uitgesprokener karakter kan krijgen, waarbij een fundamentele rol wordt toebedeeld aan een economische drager die ook de ecologie ten goede komt.

Potentie wordt ook gezien in de denkrichting van kringloop landbouw en circulair produceren. Daar sluit het idee van gebiedscoöperaties bij aan, en vormen van grondgebruik die passend zijn bij de specifieke kenmerken van het landschap. Bovendien zou een veel stevigere relatie tussen stedelijk en landelijk gebied tot stand moeten komen.

Waardering op analysethema's:

Governance:

Topdown:

- stimulering
- zonering
- regelgeving

Bottomup:

- boer bepaalt zijn eigen toekomst
- initiatieven in de stad

Schaalniveaus:

Nederland

Hart van Holland

Individu

Denkkader 3: Regiopark

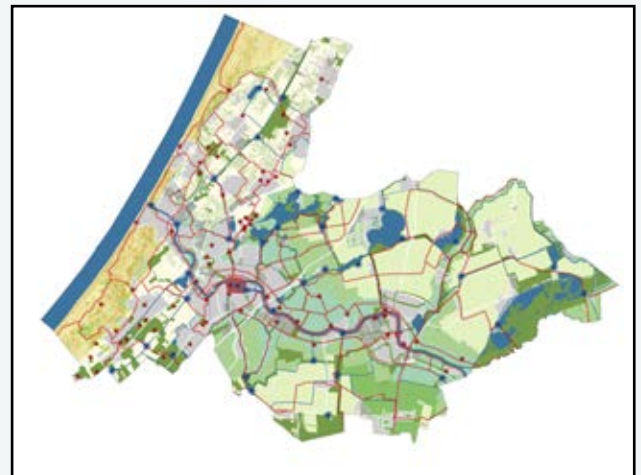
De vruchten van het cultuurlandschap

WAT ALS....

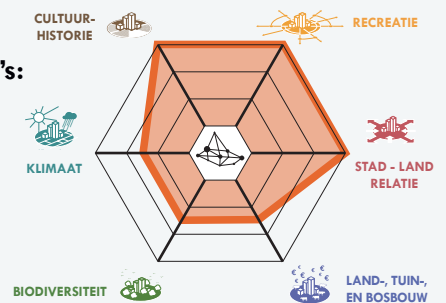
'Hart van Holland zich manifesteert als het regiopark van de Randstad. Een woon- en werklandschap van internationale allure, met een indrukwekkend cultuur-historisch landschap, een uitgebreid recreatief netwerk en diverse woonmilieus.'

Tijdens de workshops voor het perspectief Regiopark komt naar voren dat de regio als park op verschillende manieren kan worden geïnterpreteerd. Centraal staat de zoektocht naar versterken van landschap in het kader van een aantrekkelijke leefomgeving, goed vestigingsklimaat (behouden en aantrekken talent en innovatieve bedrijvigheid) en (inter)nationale allure? Dit biedt kansen voor koppelingen met verstedelijkingsagenda, bijvoorbeeld middels het credo verdichten én vergroenen.

Daarnaast wordt gesproken over het belang van het opheffen van barrières in het landschap ten behoeve van de verbetering van ecologische groenstructuren en de bereikbaarheid van verschillende (recreatieve) landschappen zoals het plassengebied. Ook blijkt dat de recreatieve druk op een aantal plaatsen hoog is, terwijl andere 'waardevolle' recreatieve plekken juist kansen bieden om deze druk op te vangen.

Waardering op analysethema's:

Governance:

Topdown:

- Beeldkwaliteit
- stimuleren ontwikkeling

Bottomup:

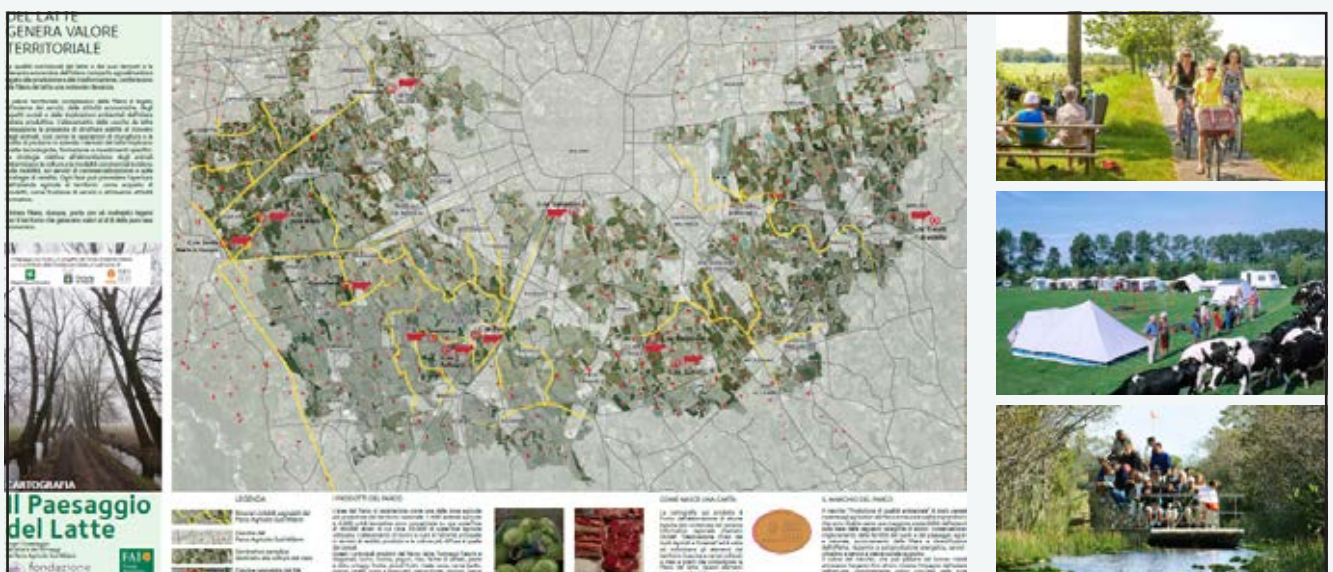
- Lokale ondernemersnetwerken
- bedrijfsgefinancierde landschappen

Schaalniveaus:

Nederland

Hart van Holland

Individueel

Het stedelijke landschap als kans voor green cities, new farming, natte gewassen en bio-based economie met circulaire oplossingen

In dit hoofdstuk wordt de vertaalslag gemaakt van opgaves en scenario's naar een concrete visie voor de natuurlijke leefomgeving. In het begin van het hoofdstuk worden de leidende principes toegelicht die als basis dienen voor de visie natuurlijke leefomgeving.

In het tweede deel worden de leidende principes aan de hand van een drietal exemplarische doorsnedes vertaald tot concrete strategieën.

4

VISIE

4.1 Leidende principes en visie

Stappenplan voor de visie

Bij het opstellen van de visie voor de natuurlijke leefomgeving is gewerkt met vier stappen om de vertaalslag te kunnen maken van opgaves naar concrete maatregelen. Voor elk van de zes centrale thema's voor de natuurlijke leefomgeving is een leidend principe opgesteld. Deze leidende principes dienen vervolgens als basis voor de ruimtelijke strategieën die vanuit het perspectief van de natuurlijke leefomgeving voor dit gebied worden voorgesteld. Als laatste stap kunnen in samenspraak met omgevingspartijen, zoals agrariërs, natuurorganisaties en waterschap, de strategieën vertaald worden naar concrete maatregelen. Deze laatste stap vormt geen onderdeel van de visie, maar met maatwerk op lokaal niveau in lijn met de leidende principes en ruimtelijke strategie.

Leidende principes

Voor elk van de eerder onderzochte analysethema's is een leidend principe opgesteld, die gezamenlijk koers geven aan de ontwikkeling van de natuurlijke leefomgeving in Hart van Holland in 2040. De leidende principes geven richting en laten zien wat belangrijk gevonden wordt, daarmee vormen zij de kern van de visie op natuurlijke leefomgeving.

Het streven is dat alle ruimtelijke ontwikkelingen in Hart van Holland zich conformeren aan de leidende principes. In de regel zijn de leidende principes aanvullend op elkaar. Mocht in de praktijk toch blijken dat de principes onverenigbaar zijn, dan zal op basis van de, in de diagnose beschreven hiërarchie een afweging moeten worden gemaakt.

Hierbij vormt het behouden en versterken van de diversiteit aan landschappen de basis en zijn de systemische opgaven leidend ten opzichte van de programmatische opgaven.

Ruimtelijke strategieën

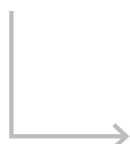
Aan de hand van een drietal uitwerkingslocaties is een vertaalslag gemaakt van leidende principes naar strategieën. Door in te zoomen naar uitwerklocaties kunnen de concrete ruimtelijke strategieën worden benoemd als uitwerking van de leidende principes. In de volgende paragraaf wordt verder ingegaan om de uitwerkingslocaties.

Vertaling naar de visiekaart

Op de visiekaart, zoals afgebeeld op pagina's 66-67, zijn de ruimtelijke strategieën zoals benoemd in de uitwerkingslocaties geëxtrapoleerd naar een gebied dekkende kaart. De basis van de visiekaart wordt gevormd door de verschillende landschapstypen, het natuurnetwerk en het watersysteem die de drager vormen van de natuurlijke leefomgeving in Hart van Holland.

Binnen dit raamwerk is op de kaart aangegeven waar de ingrepen nodig zijn om dit raamwerk te versterken en waar aanpassingen in het landgebruik nodig zijn om het functioneren van het gebied af te stemmen op de eerdergenoemde leidende principes. De visiekaart kan op zichzelf worden gelezen, maar biedt het meeste houvast als deze wordt gelezen samen met de leidende principes en de uitwerkingslocaties.

CENTRALE THEMA'S

LEIDENDE PRINCIPES

RUIMTELIJKE STRATEGIEËN

MAATREGELEN

Leidende principes:

CULTUUR- HISTORIE

1. Behoud en versterk de diversiteit in landschappen

Het landschap van Hart van Holland kent een grote diversiteit. Alle voor West-Nederland kenmerkende landschappen, van duin tot droogmakerij, zijn in Hart van Holland aanwezig. Bij de ruimtelijke ontwikkeling van het gebied moet het onderscheid tussen deze landschappen behouden blijven en waar mogelijk worden versterkt. Bijvoorbeeld: de ontwikkeling van gebiedseigen karakteristieken, zoals landgoederen in de duinzoom en de verkavelingsstructuur in de veenweiden.

LAND-, TUIN-, EN BOSBOUW

2. Zorg voor een rendabel en duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw

De landbouw is de belangrijke hoeder van het cultuurlandschap van Hart van Holland die in het gebied behouden moet blijven. Soms staan de ambities van de landbouw echter op gespannen voet met de ambities voor verstedelijking, biodiversiteit of klimaatbestendigheid. In de regio wordt daarom gezocht naar een balans tussen een rendabel businessmodel voor de agrariër en een positieve bijdrage aan biodiversiteit, klimaatbestendigheid en verstedelijking.

KLIMAAT

3. Werk aan een klimaatrobuuste inrichting van het landschap en openbare ruimte

De venige bodem en de hoge mate van verharding kunnen leiden tot problemen in tijden van droogte of extreme neerslag. Door meer adaptief landgebruik en voldoende waterberging in het watersysteem in het landelijk gebied en voldoende waterberging en groen in de steden kunnen de negatieve gevolgen van klimaatverandering worden tegengaan.

BIODIVERSITEIT

4. Zorg voor een gevarieerde van biodiversiteit tot in de haarvaten van de regio

Hart van Holland heeft de ambitie om de biodiversiteit in de hele regio te verbeteren. Door in te zetten op verbinden, vergroten of verbeteren worden de gebieden die al goed zijn nog beter en de gebieden waar de biodiversiteit onder druk staat sterk verbeterd. Zo zorgen wij voor een regio waar rijke biodiversiteit de natuur gevarieerder en de landbouw gezonder maakt.

STAD - LAND RELATIE

5. Behoud en versterk het landschap als framework voor de stad

Hart van Holland wordt van origine gekenmerkt door compacte steden en dorpen in een groots landschap. Door de toenemende verstedelijking dreigt het palet echter te verkleuren. De landschappelijke zones tussen de steden en dorpen zijn daarom van essentieel belang om te behouden zodat de steden en dorpen als losse entiteiten in het landschap blijven liggen. Dit vraagt om verdichting van steden en dorpen.

RECREATIE

6. Maak het gehele gebied bereikbaar en beleefbaar voor de recreant

Voor een verdichtende stedelijke omgeving wordt het landelijk gebied als uitloopgebied steeds belangrijker. In Hart van Holland is de ambitie om het hele gebied als samenhangend systeem bereikbaar en beleefbaar te maken voor de recreant. Dit vraagt om een uitbreiding van het recreatief netwerk en het stimuleren van extra bestemmingen in het landelijk gebied. Tevens is de verbinding van recreatieve gebieden onderling wenselijk zodat de drukte over het hele gebied gespreid kan worden. Dit mag echter niet ten koste gaan van andere ruimtelijke strategieën, zoals 'toenoeemde biodiversiteit' en 'toekomstperspectief landbouw'.

4.2 Visie: Basis in balans

De 'basis in balans' vormt het centrale uitgangspunt voor de visie op de natuurlijke leefomgeving in het Hart van Holland. Dit uitgangspunt is concreet vertaald naar een visiekaart waarbij de leidende principes van kracht zijn. Het concept van de 'basis in balans' wordt hier nader toegelicht. Aan de hand van een viertal niveaus wordt inzichtelijk gemaakt hoe de leidende principes ruimtelijk met elkaar samenhangen.

Voor de basis in balans zijn de volgende vier lagen zijn te onderscheiden:

Laag 1. Landschap als draagkrachtige onderlegger

Laag 2. Groen-blauw netwerk als ruimtelijk raamwerk

Laag 3. Steden en dorpen in het landschap

Laag 4. Biotoop voor mens, dier en plant

Deze lagen zijn hiernaast weergegeven, waarbij de volgorde opbouwend is van onder naar boven. Hieronder worden de lagen afzonderlijk toegelicht en omdat zij in verband worden gebracht met de tekening ernaast worden zij in aflopende volgorde behandeld.

4. Biotoop voor mens, dier en plant

De bovenste laag van de natuurlijke leefomgeving vormt die van de levende organismen. Wanneer de regio als geheel wordt beschouwd, vormt zij een biotoop voor mens, dier en plant. Feitelijk verschillen de omgevingscondities per habitattype (bv. moeras, duin, bos, grasland of akker), waardoor de ene (dier/plant)soort beter gedijt in een bepaalde omgeving dan in een andere. Echter, het verbeteren van de omgevingscondities in algemene zin is essentieel voor de centrale doelstelling van de visie: een gezonde leefomgeving voor mens, dier en plant en vitale landschappen. In het nastreven van dit doel zou de ambitie moeten zijn dat iedere ruimtelijke ingreep en transformatie een bijdrage en verbetering betekent voor de natuurlijke leefomgeving.

3. Steden en dorpen in het landschap

Vanuit het perspectief op de natuurlijke leefomgeving wordt de volgende benadering gehanteerd: verstedelijkte gebieden zijn als compacte eenheden onderdeel van het landschap. Hieruit volgt de leidraad dat de nadruk ligt op het groen (en blauw) de stad in te trekken, in plaats van stedelijke uitbereiding in het groen. Dit betekent dus niet meer rood in het groen, maar meer groen in het rood. In essentie gaat het hier bij nieuwe opgaven om een vervlechting van binnenstedelijk of binnendorpelijk verdichting met vergroening. Tevens biedt het kansen voor het verknopen en verbinden van groene en blauwe structuren in én door bestaande verstedelijkte gebieden. Daarmee kan de relatie tussen bebouwde gebieden en cultuurlandschappelijke kenmerken worden versterkt en nadrukkelijker geënt op de kwaliteiten van de onbebouwde en groenblauwe ruimte.

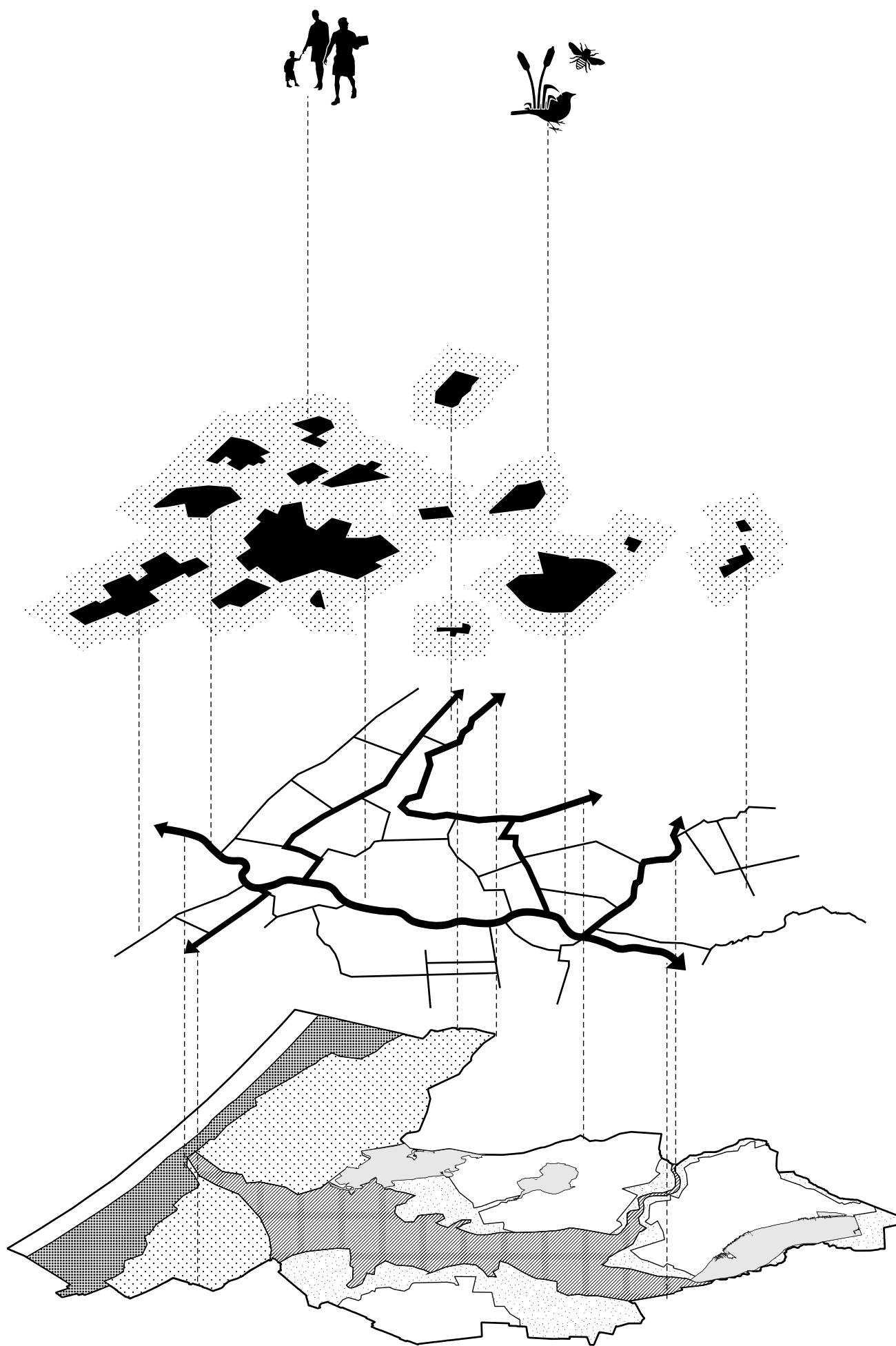
2. Groen-blauw netwerk als ruimtelijk raamwerk

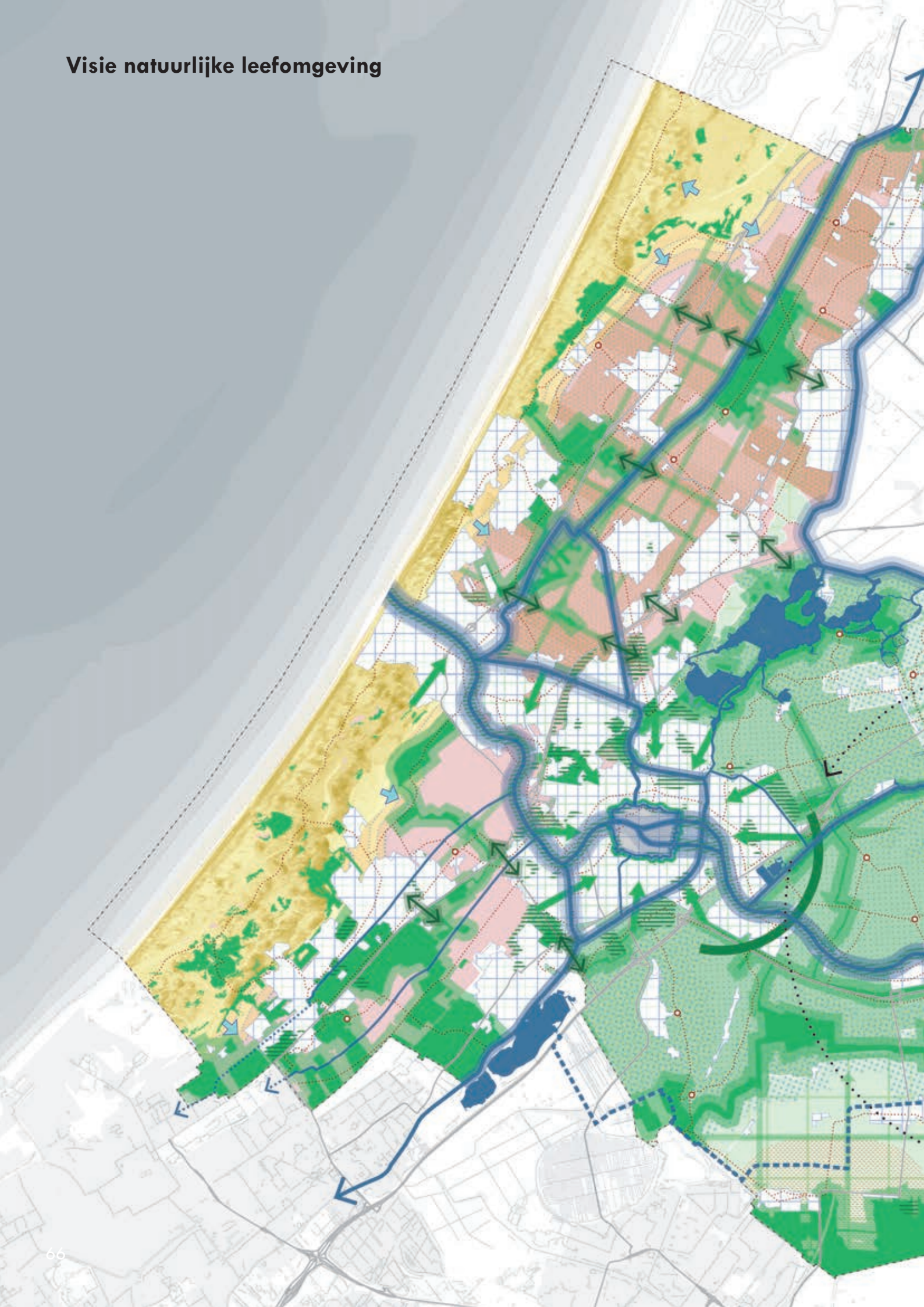
De tweede laag voor de basis in balans is het netwerk van groenblauwe structuren in de regio. De combinatie van natuurlijke structuren en door de mens gemaakte elementen vormt samen één geheel. Het totaalnetwerk van groenstructuren en waterstructuren wordt binnen de visie gezien als een robuust ruimtelijk raamwerk dat de gehele regio dooradert, zowel in stedelijk als landelijk gebied. Behoud en versterking van dit raamwerk is noodzakelijk voor een toekomstbestendige en vitale natuurlijke leefomgeving. Aandacht voor het raamwerk is voornamelijk van belang in het kader van de systemische opgaven voor klimaatadaptatie en biodiversiteit, denk bijvoorbeeld aan de missende schakels tussen ecologische structuren, verbetering van de waterkwaliteit, de vergroening en klimaatrobuuste inrichting van dichtbebouwde stedelijke gebieden. Ruimtelijk bieden de (cultuurhistorische) waterstructuren die stad en land met elkaar verbinden belangrijke aanknopingspunten. Als dragende ruimtelijke elementen zijn zij interessant voor programmatische opgaven rond stad-landverbindingen en recreatie. Tevens zijn transformatielocaties langs deze lijnen kansrijk voor het 'hand in hand vergroenen en verdichten' in bebouwd gebied.

1. Landschap als draagkrachtige onderlegger

Het fundament van de visie op de natuurlijke leefomgeving is het landschap. De unieke eigenheid en verscheidenheid van de verschillende cultuurlandschappen in de regio vormt het vertrekpunt. Het prominentste advies van de visie is het leidende principe van het 'behouden en versterken van de diversiteit van de landschappen'. Hieruit volgt dat de kenmerken van een type landschap - duingebied, strandwallen, veenweide gebied, droogmakerijen, plassen gebied of rivierengebied - en de bodem als uitgangspunt worden genomen bij (veranderingen in) het landgebruik en eventuele nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Vanuit het oogpunt van de natuurlijke leefomgeving is deze benaderingswijze daarmee ook randvoorwaardelijk voor andere opgave, zoals de energie- en verstedelijkingsopgave, maar bijvoorbeeld ook de verduurzaming van de agrarische sector.

1. Landschap als draagkrachtige onderlegger 2. Groen-blauw netwerk als ruimtelijk raamwerk 3. Steden en dorpen in het landschap 4. Biotoop voor mens, dier en plant

Legenda Ruimtelijke strategiën

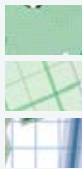
BEHOUD EN VERSTERK DE DIVERSITEIT IN LANDSCHAPPEN

Duinen

Duinzoom

Plassengebied

Veenweide

Droogmakerij

Bebouwd gebied

KLIMAATROBUUSTE INRICHTING VAN HET LANDSCHAP EN OPENBARE RUIMTE

Uitbreiding duinen voor drinkwatervoorziening.

Waterrobuuste inrichting van de stad met waterberging en buffering in gebouwen en openbare ruimte.

Stem de veeteelt af aan op de fysieke condities door op natste delen te zoeken naar nieuwe vormen van landbouw.

Stem de landbouw af op de fysieke condities door op natste delen of delen met risico op verzilting te zoeken naar nieuwe vormen van landbouw.

Zet in op een ecologische inrichting tot in de haarvaten van het watersysteem om de waterkwaliteit van het gebied te versterken.

LANDBOUW KENT EEN RENDABEL EN DUURZAAM TOEKOMSTPERSPECTIEF

Zet in op circulaire landbouw en landbouwcollectieven om als regio gezamenlijk sterk te staan.

Stimuleer verbrede landbouw activiteiten, zoals agrarisch natuurbeheer, recreatie bij de boer of een zorgboerderij.

Stimuleer de duurzame ontwikkeling van de agrarische topgebieden Bollenstreek en Boskoop.

TOENAME VAN BIODIVERSITEIT TOT IN DE HAARVATEN VAN DE REGIO

Zet in op robuuste ecologische verbindingen tussen de Duinen, landgoederen in de duinzoom en plassen

Zorg voor een fijnmazige dooradering van de droogmakerijen met ecologische bloemrijke graslanden en natuurlijke oevers

Zorg voor een fijnmazige ecologische dooradering van de stad door het vergroenen van gebouwen en openbare ruimte

Zorg voor zacht gradient tussen de plassen en het veenweide gebied voor een toename van de biodiversiteit

BEHOUD EN VERSTERK HET LANDSCHAP ALS FRAMEWORK VOOR DE STAD

Behoud het sterke onderscheid tussen stad en land, door de stadscontour niet verder uit te breiden.

Behoud de kralenketting, met afwisselend stad met solide open gebieden als raamwerk voor de Oude Rijn.

Transformeer de waterwegen tot groene lopers die stad met het omliggende land verbinden.

Transformeer de bedrijventerreinen aan de rand van de stad.

ALLE LANDSCHAPPEN ZIJN BEREIKBAAR EN BELEEFBAAR VOOR DE RECREANT

Uitbreiden van de recreatieve verbindingen in alle landschappen, zodat een 'rondje holland' mogelijk is.

Stimuleren van nieuwe bestemmingen in het landelijk gebied om recreatieve druk te spreiden.

4.3 Voorbeeld uitwerkingen

Om de uitwerking van de leidende principes naar ruimtelijke strategieën te maken zijn een drietal uitwerkingslocaties geselecteerd waar verder op is ingezoomd. Deze drie locaties zijn exemplarisch voor de verschillende landschappen van Hart van Holland en de opgaven met betrekking tot de natuurlijke leefomgeving.

De drie voorbeeld uitwerkingen zijn:

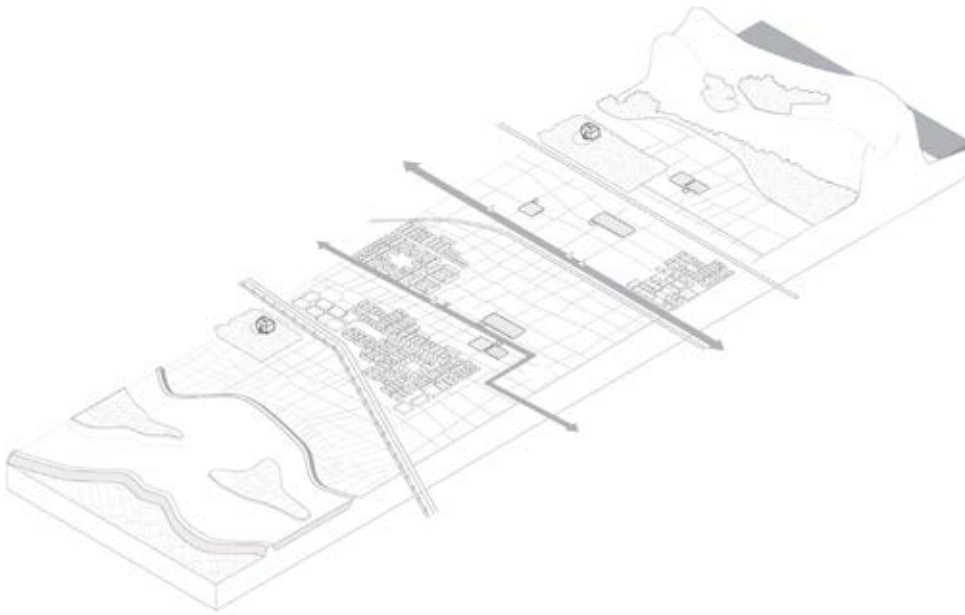
1. **Van kust tot plassen:** Strook vanaf de kust en duinen, via de bollenstreek tot aan de Kagerplassen.
2. **Van stroomrug tot droogmakerij:** Strook vanaf de oever van de Oude Rijn via het veenweidegebied tot in de droogmakerij.
3. **Van binnenstad tot buitengebied:** Strook vanaf het historisch hart van de stad via de waterwegen tot in het omliggende veenweidegebied.

Voor elk van de drie uitwerkingslocaties is een 3D doorsnede gemaakt waarin de karakteristieken van het landschap zijn opgenomen.

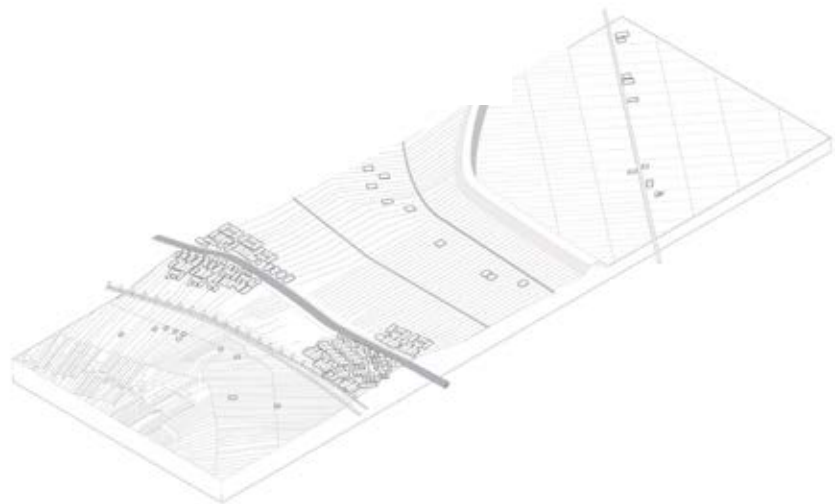
Hoewel voor deze doorsnedes de werkelijke locaties als uitgangspunt zijn genomen, zijn de doorsnedes enigszins geabstraheerd om de ruimtelijke kenmerken van de gebieden extra te kunnen benadrukken en deze doorsnedes toepasbaar te maken voor gebieden met dezelfde ruimtelijke kenmerken.

Voor elk van de locatie zijn twee uitwerkingen gemaakt. De eerste uitwerking laat de opgaven zien die er spelen op deze locatie en geeft de opgave tevens een concreet ruimtelijke plaatsing. Naast iedere doorsnede met opgaven wordt een exemplarische uitwerking getoond, waarbij de verschillende ruimtelijke strategieën inzichtelijk zijn gemaakt als antwoord op de opgaven en uitwerking van de leidende principes. Op de komende pagina's worden de verschillende uitwerkingslocaties verder toegelicht.

Van kust tot plassen

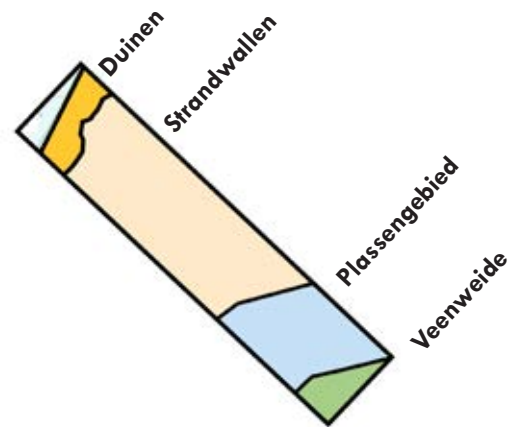
Van stroomrug tot droogmakerij

Van binnenstad tot buitengebied

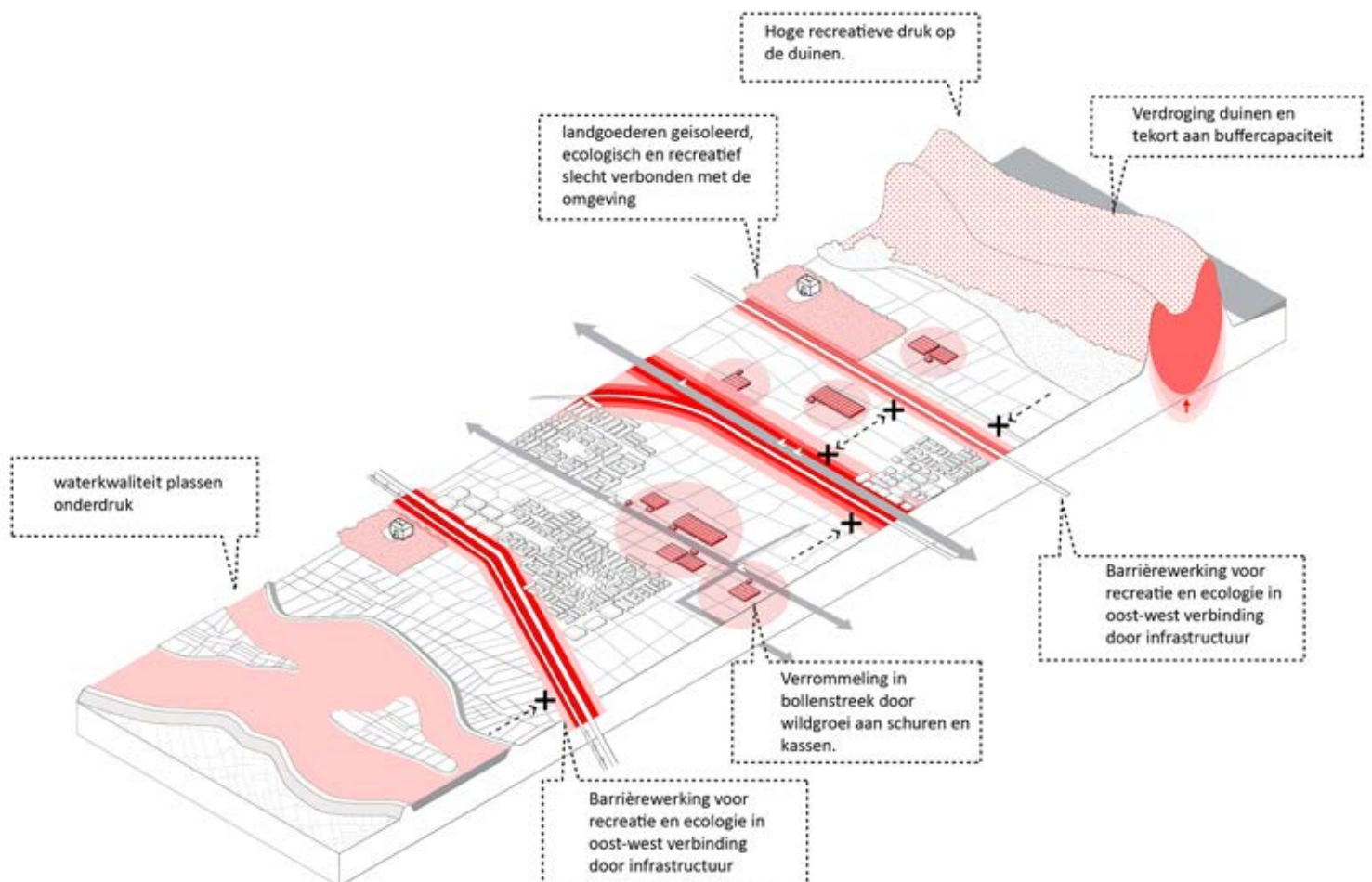
4.3.1 Van kust tot plassen

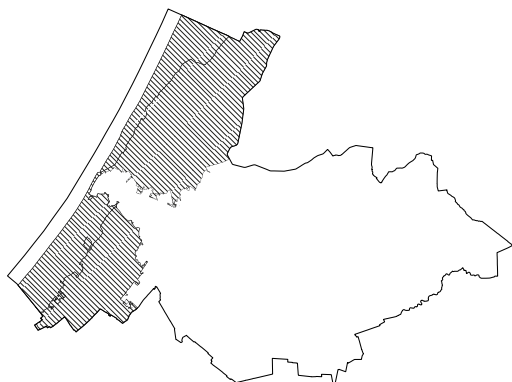
De strook lopend van de kust en duinen, via de bollenstreek tot aan de Kagerplassen wordt gekenmerkt door hoogwaardige natuurgebieden (duinen) en een waardevol cultuurhistorisch landschap met landgoederen, bollenvelden en kleinschalig plassengebied. Met name de verbinding tussen deze landschappen, voor zowel recreant als ecologie, is door de doorsnijding door grootschalige infrastructuur sterk ondermaats, waardoor veel recreanten in de al overvolle duinen blijven hangen. Daarnaast zorgt de schaalvergroting in de landbouw met name in de bollenstreek voor verrommeling en kampt het plassengebied met een lage ecologische kwaliteit door hoge nutriënt- en pesticidegehaltenes.

LANDSCHAPSTYPEN

Opgaven

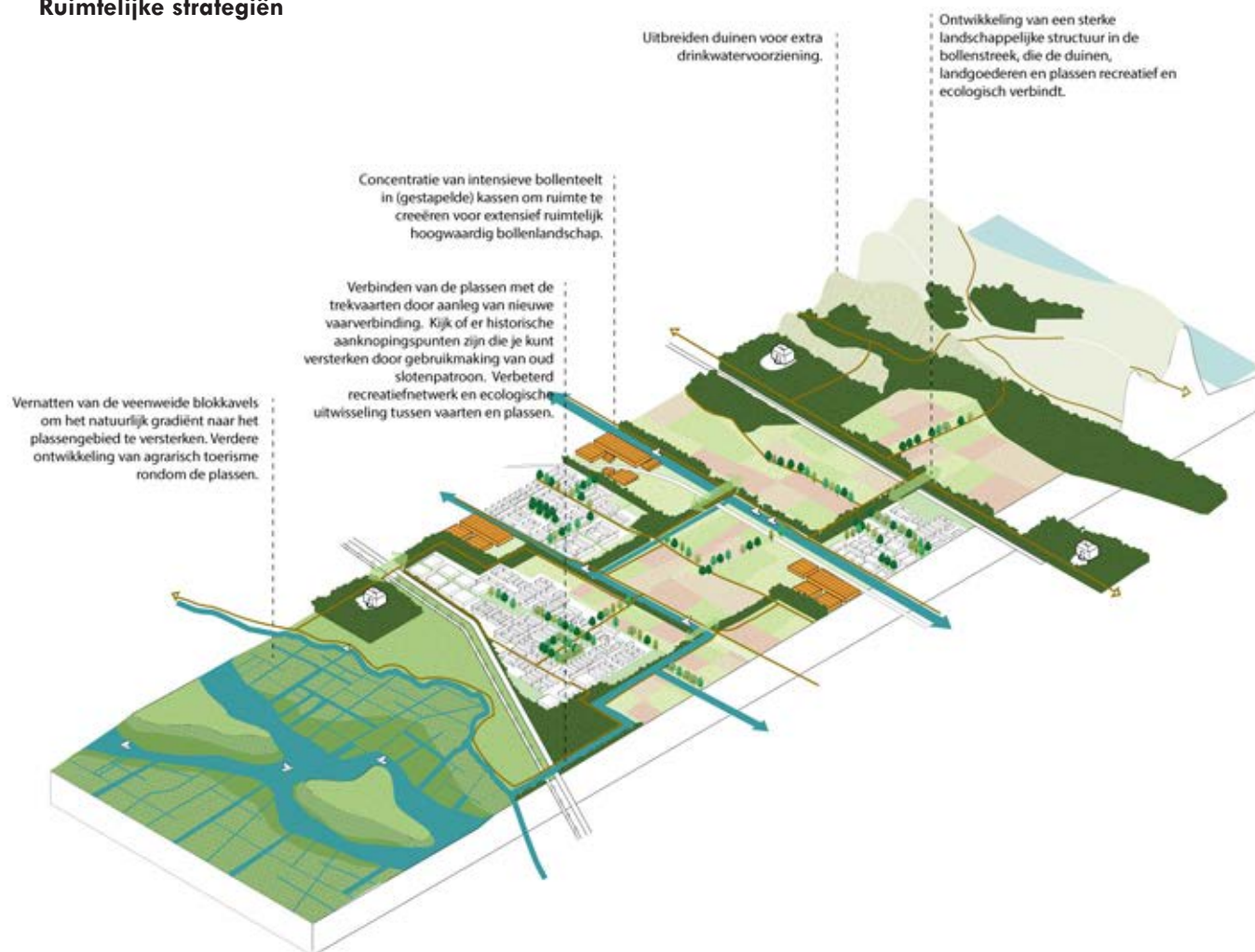

VERGELIJKBARE GEBIEDEN

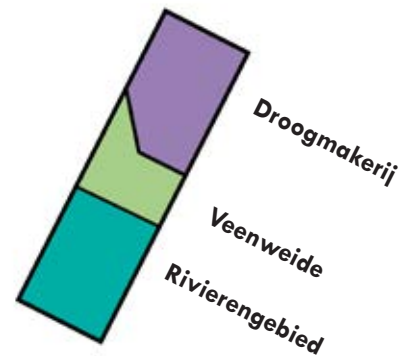
De hoofdstrategie in het gebied tussen de kust en de plassen richt zich op het ontsnipperen van het landschap. Door de ontwikkeling van landschappelijke corridors tussen de duinen, de landgoederen en de plassen ontstaat er een netwerk voor mens en dier. Het opheffen van de barrièrewerking van de A4 en het maken van ecologische verbindingen voor flora en fauna en recreatieve verbindingen voor toerisme heeft hierbij prioriteit. In de bollenstreek dient de verrommeling te worden tegengegaan door de clustering van loodsen en kassen bij bestaande bedrijventerreinen en een sterk welstandsbeleid in de kern van de bollenstreek. Het terugdringen van de emissies rondom de plassen en het aanleggen van extra natuurvriendelijke oevers zorgt tenslotte voor een hogere ecologische kwaliteit van de plassen.

Ruimtelijke strategiën

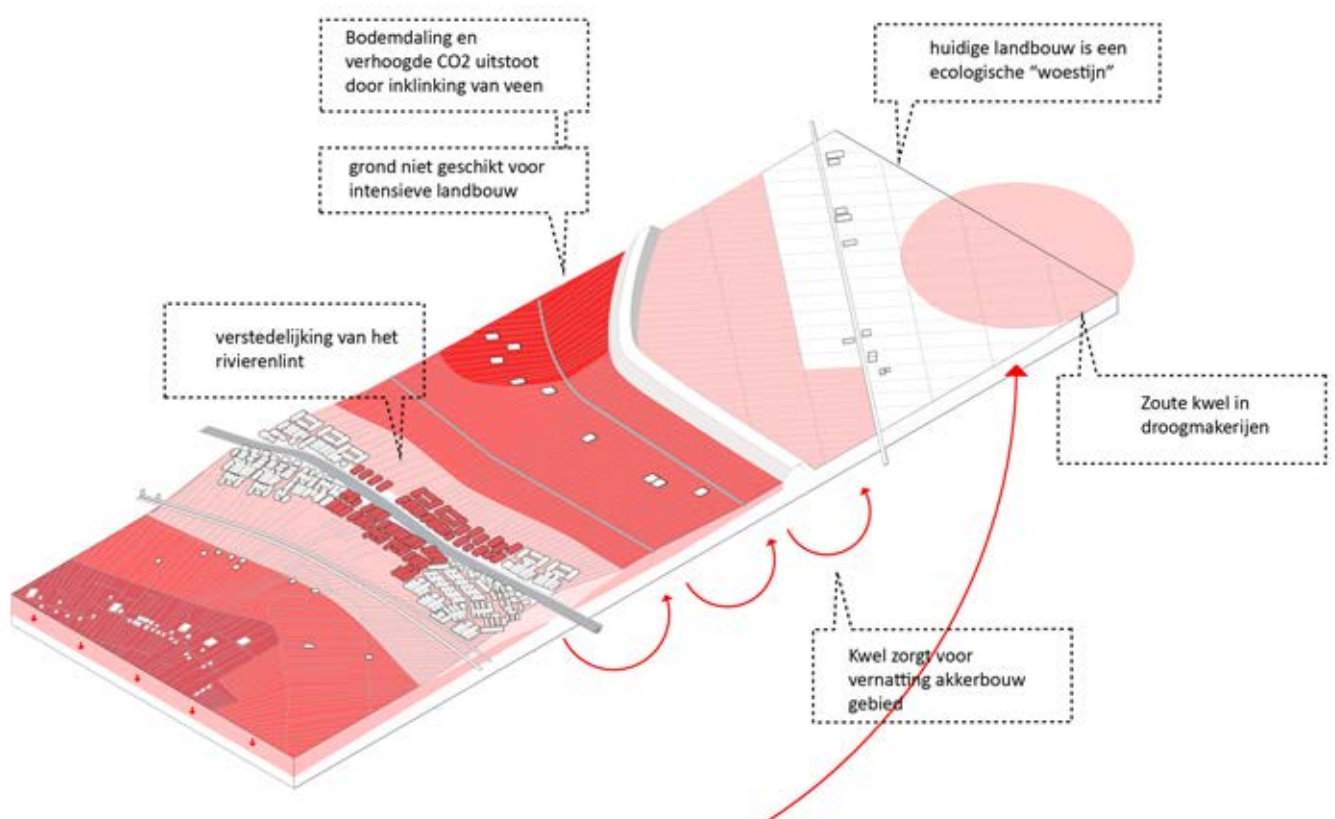
4.3.2 Van stroomrug tot droogmakerij

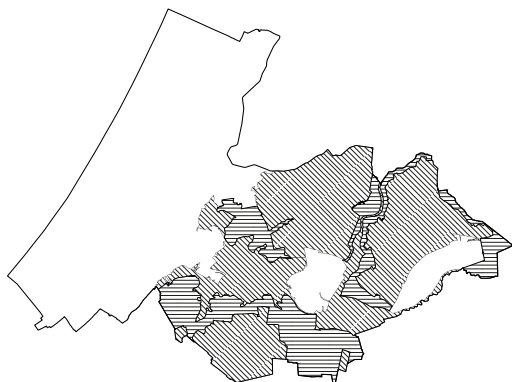
De strook van de stroomrug tot de droogmakerij wordt gekenmerkt door het agrarisch gebruik. Met melkveehouderijen en intensieve sierteelt in het veenweidegebied en akkerbouw in de droogmakerij. Met name het veenweidegebied met een dik veenpakket kampt met bodemdaling. De droogmakerijen hebben in sommige gebieden last van verzilting in droge periodes en kennen een lage ecologische waarde door de intensieve landbouw. Op de stroomrug dreigt de afwisseling tussen het open agrarische landschap en compacte stadjes en dorpen verloren te gaan doordat de dorpen steeds meer naar elkaar toegroeien, waardoor het tussenliggende agrarische gebied dreigt te verdwijnen.

LANDSCHAPSTYPEN

Opgaven

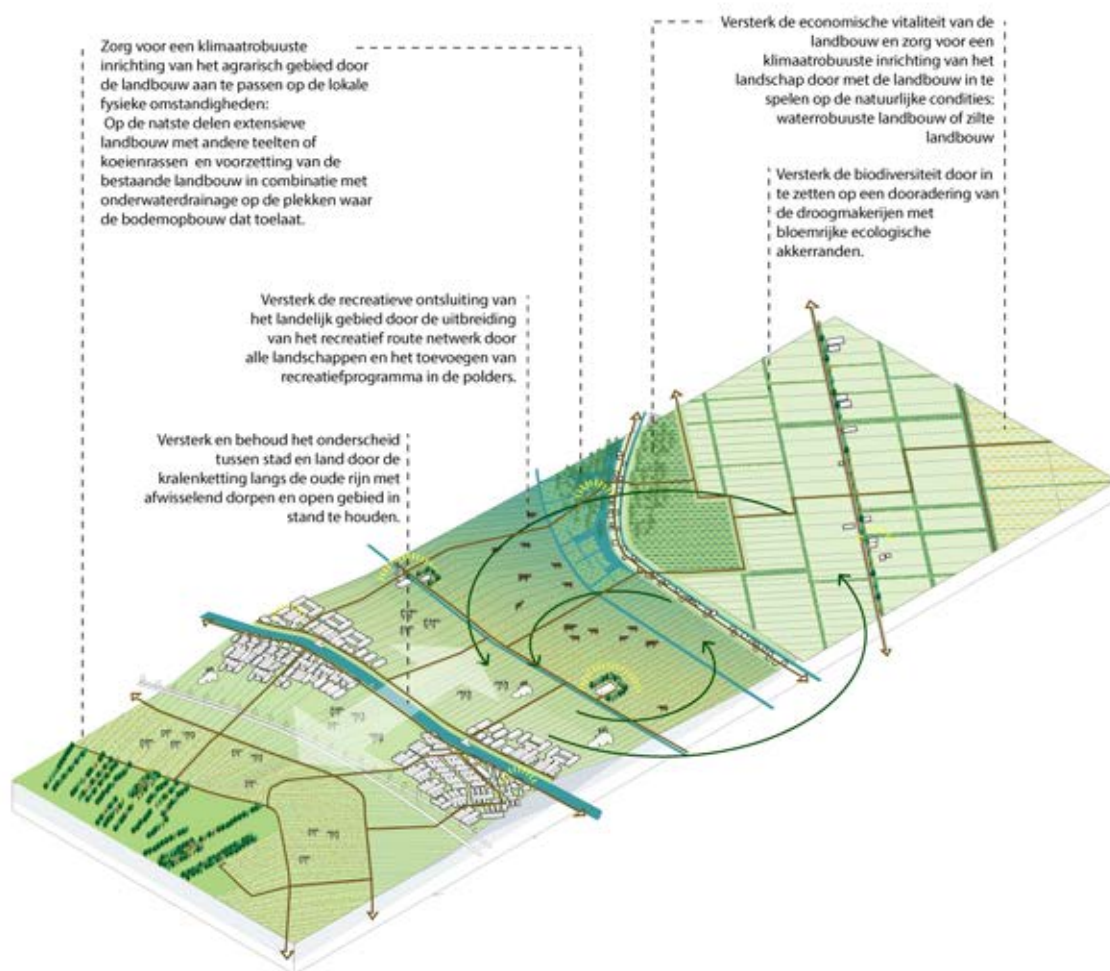

VERGELIJKBARE GEBIEDEN

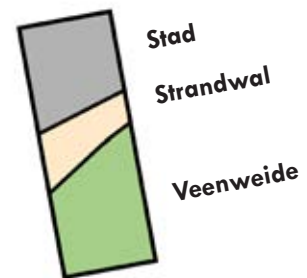
De hoofdstrategie in het agrarisch gebied van de veenweide en de droogmakerij richt zich op het afstemmen van het landgebruik op de natuurlijke condities. In de pure veengebieden of gebieden die kampen met verzilting kan dit vragen om andere typen bedrijven terwijl in de gebieden dicht bij de rivier met een laag klei in het veen kan worden ingezet op onderwaterdrainage. Het economisch belang van het sierteeltcluster in de Greenport regio Boskoop vraagt om een gerichte aanpak m.b.t. peilbeheer teneinde een goede balans te behouden tussen economisch bedrijvigheid en bodemdaling. Daarnaast dient zowel in de droogmakerij als de veengebieden ingezet te worden op een natuur inclusieve landbouw, met een fijnmazige dooradering van ecologische akkerranden en meer variatie in het grasland. Hiermee wordt rechtgedaan aan de natuurlijke condities. De dorpen en steden aan de Oude Rijn moeten niet verder uitbreiden langs de rivier om de kralenketting van bebouwd en agrarisch gebied in takt te houden.

Ruimtelijke strategien

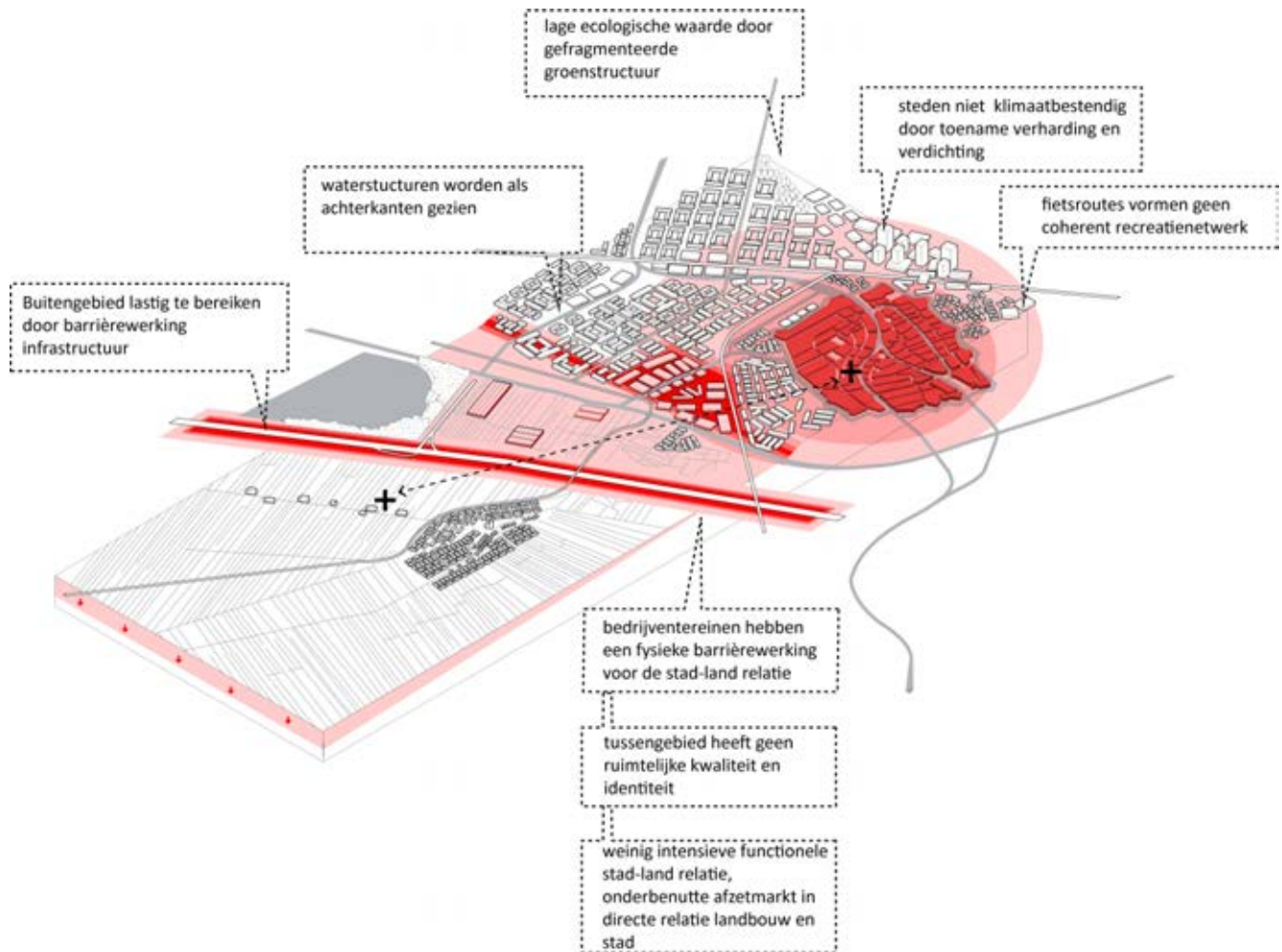
4.3.3 Van binnenstad tot buitengebied

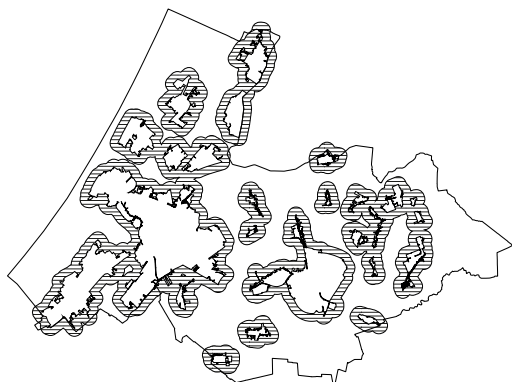
Zoals eerder beschreven wordt Hart van Holland gekenmerkt door een rijke diversiteit aan landschappen met daarin compacte steden en dorpen. Toch is de verbinding tussen de stad en het landschap ondermaats. Spoor en snelwegen, alsmede bedrijventerreinen aan de rand van de stad, zorgen vormen een barrière voor de recreant. Natuurlijke verbindingen zoals waterwegen worden nauwelijks benut en zijn vaak een achterkant van de stad. De grote bouwopgave binnen de stadsgrenzen zorgt daarnaast dat de opgaven met betrekking tot waterberging en biodiversiteit alleen maar groter worden.

LANDSCHAPSTYPEN

Opgaven

VERGELIJKBARE GEBIEDEN

De verbinding tussen stad en het omliggende landschap kan op diverse manieren versterkt worden. Door de rivier en andere waterlopen te transformeren tot groeneblauwe corridors waarlangs recreatieve routes vanuit de binnenstad door lopen tot in het buitengebied wordt de recreatieve structuur flink versterkt. Door de transformatie van de bedrijventerreinen aan de rand van de stad tot gebieden met een mix van wonen, werken en groen, wordt de barrière werking van de stadsrand verder opgeheven. Door bij de ontwikkeling van nieuwe infrastructuur het behoud van de landschappelijke kwaliteiten en verbindingen als voorwaarde te benoemen kan de verdere fragmentatie van het gebied worden voorkomen.

Ruimtelijke strategien

Tot besluit van dit document worden de hoofdconclusies beschreven, waarbij ook adviezen worden gegeven. Deze hebben zowel betrekking op de wijze waarop voortgebouwd kan worden op de visie voor de natuurlijke leefomgeving, als de implicaties van deze visie op natuurlijke leefomgeving op de verstedelijkingsopgave en mobiliteitsopgave in de regio. Tot slot wordt ook ingegaan op de vervolgstappen die noodzakelijk zijn om met de uitkomsten van de visie aan de slag te gaan.

5

TOT SLOT

Foto:

5.1 Conclusies

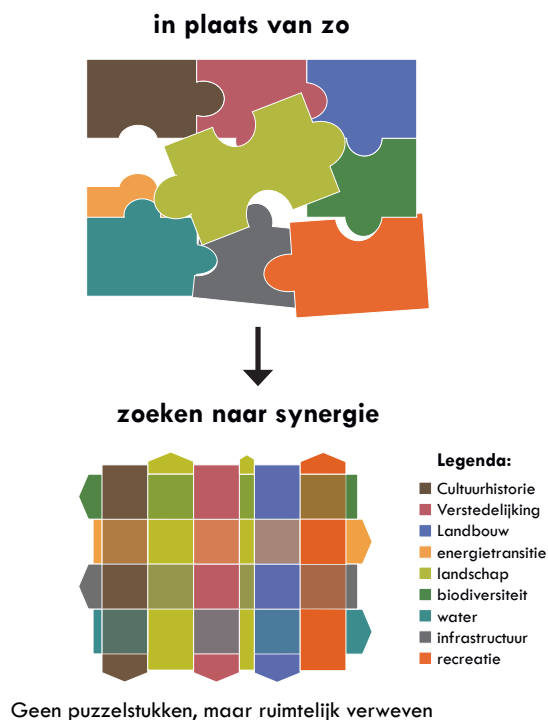
In dit rapport zijn de onderwerpen binnen de natuurlijke leefomgeving in een breed perspectief beschreven. De verdieping op de verschillende onderwerpen: landschap, groen, bodem, water en biodiversiteit is noodzakelijk om een betere afweging te kunnen maken.

Binnen het samenwerkingsverband van Hart van Holland worden de volgende aandachtspunten geconstateerd.

1. Het roer moet om!

We kunnen de brede maatschappelijke opgaven van deze tijd niet sectoraal, niet individueel of lokaal oplossen. De druk op de ruimte in dit gebied is groot. De klimaatverandering, woningbouwopgave, gezonde leefomgeving, energietransitie en mobiliteit vragen veel van overheden, particulieren en bedrijven.

Dus moeten we zoeken naar synergie en opgaven koppelen en stapelen. Dat is de uitkomst van het onderzoek. Dat lukt alleen SAMEN!

Leidende principes:

1. Behoud en versterk de diversiteit in landschappen

2. Zorg voor een rendabel en duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw

3. Werk aan een klimaatrobuuste inrichting van het landschap en openbare ruimte

4. Zorg voor een gevarieerde van biodiversiteit tot in de haarvaten van de regio

5. Behoud en versterk het landschap als framework voor de stad

6. Maak het gehele gebied bereikbaar en beleefbaar voor de recreant

2. Samenwerking en integraal werken zijn de toekomst.

Als we bijvoorbeeld biodiversiteit willen vergroten in het landelijk gebied kunnen we niet zonder de grondeigenaren, de agrariërs. Als we de stad groen en leefbaar willen houden hebben we pand- en woningeigenaren nodig.

In het voorliggende rapport zijn voor de zes analysethema's leidende principes geformuleerd. Deze zijn uitgewerkt in drie exemplarische voorbeeldgebieden.

3. De uitwerking van de analysethema's heeft geleid tot een vijftal adviezen.

Deze adviezen moeten zorgdragen dat de natuurlijke leefomgeving (minimaal) blijft bestaan en (maximaal) vergroot en uitbreidt. Daarnaast moeten de adviezen zorgen dat nieuwe ontwikkelingen zoals verstedelijking en/of energietransitie zorgen voor versterking en niet voor vernietiging van de natuurlijke leefomgeving.

Adviezen:

Advies 1: Zorg voor een robuust landschappelijk raamwerk (met dynamische invulling)

Noodzaak: verrommeling, recreatiedruk, missende verbindingen, biodiversiteit

Advies 2: Maak de ondergrond leidend voor het landgebruik

Noodzaak: bodemdaling, kringlooplandbouw, biodiversiteit

Advies 3: Trek het landschap tot in de haarvaten van stad en dorp

Noodzaak: tekort aan groen in de stad, verbeteren stad-land relatie, biodiversiteit

Advies 4: Integreer infrastructurele opgaven met landschappelijke kwaliteiten

Noodzaak: fragmentatie van landschap, verrommeling

Advies 5: Houd steden en dorpen compact

Noodzaak: verdwijnen van landschap, verrommeling, fragmentatie van landschap.

5.2 Hoe nu verder?

We moeten aan de slag met de uitkomsten van dit rapport. De bevindingen zijn toepasbaar op verschillende schaalniveaus, lokaal en regionaal. Om de drie conclusies uit 5.1 tot uitvoer te kunnen brengen is bestuurlijk commitment, draagvlak onder actoren en een instrumentarium nodig.

- **Bestuurlijk commitment** is nodig van de 14 gemeenten, de provincie, het Hoogheemraadschap en LTO. Het rapport zal aangeboden worden aan de bestuurders van de 14 gemeenten met het voorstel deze vast te laten stellen door hun raden. De provincie, het Hoogheemraadschap en de LTO wordt verzocht om bestuurlijk commitment te geven. Dit commitment geeft het belang van onze Natuurlijke Leefomgeving aan en maakt dat deze visiekaart als onderlegger/afwegingskader voor de andere maatschappelijke transitieopgaven kan dienen.

- **Draagvlak creëren onder actoren** is een proces dat al vanaf de start van Hart van Holland loopt. In het proces om te komen tot dit rapport zijn drie grote Ateliers georganiseerd, 2 bijeenkomsten speciaal voor de agrarische sector en zeer veel gesprekken met stakeholders gevoerd. Dit proces is niet eindig. Er zal altijd tijd geïnvesteerd moeten worden in het praten met actoren over gedeelde belangen en doelen.

- **Het benodigde instrumentarium** ligt niet alleen in het beïnvloedingsgebied van de gemeenten. Ook instrumentarium van provincie, hoogheemraadschap, rijk en zelfs Brussel maken het behalen van verschillende doelen moeilijk. Denk hierbij aan het windturbinebeleid van de provincie, het peilbesluit van het hoogheemraadschap of het mestwetgevingsbeleid van Brussel. De gemeenten daarentegen hebben een zeer belangrijk instrumentarium in handen, namelijk de omgevingswet en dus omgevingsvisie. Door het rapport Natuurlijke Leefomgeving op te nemen in de gemeentelijke omgevingsvisies gaat deze direct kansen bieden aan inwoners en grondeigenaren om met de doelstellingen aan de slag te gaan. Ook biedt de Natuurlijke Leefomgeving dan een geborgd afwegingskader voor de andere maatschappelijke thema's.

Foto:
Arjan van Duivenboden

COLOFON

Kernteam:

Alexander Ditmer	Gemeente Alphen a/d Rijn
Chris van der Helm	Gemeente Kaag & Braassem
Jeroen Brouwer	Gemeente Katwijk
Marloes Boutkan	Gemeente Leiden
Henriette Noordhof	Gemeente Leiden
Isabelle Salman	Gemeente Hillegom/ Lisse/ Teylingen
Lieve Vukanic	Gemeente Leiderdorp
Elise Coenen	Gemeente Voorschoten/Wassenaar
Miriam van der Laan	Gemeente Voorschoten/Wassenaar
Liselotte Gips-Heinz	Gemeente Zoeterwoude
Marlies Lammers	Gemeente Zoeterwoude
Jet de Lange	Gemeente Zoeterwoude
Marcel Gordijn	Holland Rijnland

Deelnemende organisaties:

Algemeen Natuur Vereniging Wijk en Wouden
Algemeen Natuur Vereniging van Ade
Centrum voor Milieuwetenschappen - Universiteit Leiden
Cultuur Historisch Genootschap Duin-en Bollenstreek
De Groene Klaver
Duijvenboden Natuur
Dunea
Erfgoedhuis Leiden
Gemeenten: Kaag en Braasem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten, Wassenaar, Zoeterwoude
Groene Cirkels
Holland Rijnland
Hoogheemraadschap van Rijnland
Jutterskatwijk
Kadaster
Koninklijke Algemene Vereniging Bloembollencultuur
Land en Tuinbouw Organisatie Kaag en Braassem
Land en Tuinbouw Organisatie Noord
Naturalis
Omgevingsdienst West Holland
Oud Groen leefbaar Voorschoten
Provincie Zuid Holland
Staatsbosbeheer
Stichting Valkenburg Groen
Vrienden van het Singelpark
Vrienden van Wassenaar
Waternet
Zuid Hollands Landschap

Opdrachtgever:**Hart van Holland**

gemeente
Zoeterwoude

Gemeente Zoeterwoude

Bezoekadres gemeentehuis:

Noordbuurtseweg 27

2381 ET Zoeterwoude

Postadres:

Postbus 34, 2380 AA Zoeterwoude

Telefoonnummer:

(071) 580 6300

E-mailadres:

gemeente@zoeterwoude.nl

Ontwerpteam:

marco.broekman
urbanism research architecture

marco.broekman

Groenhoedenveem 22

1019 BL Amsterdam

Telefoon: +31 (0)20 7372085

Email: info@marcobroekman.com

Website: www.marcobroekman.com

Marco Broekman

Floris van der Zee

Rosita Hamelaar

Yun-shih Chen

In samenwerking met:

flux
LANDSCAPE ARCHITECTURE

Flux landscape architecture

Briljantlaan 9

Ravenoord 235

3523 DB Utrecht

info@fluxlandscape.nl

0031(0)624812038

Gerwin de Vries

Jonas Papenborg

Jorne van de Water

Linde Keip

Disclaimer:

Niets uit deze publicatie mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder naam- en bronvermelding. De beelden en visualisaties zijn, tenzij anders vermeld, gemaakt door marco.broekman en Flux landscape architecture. Er is getracht de gebruikte bronnen zorgvuldig te vermelden en auteursrechten te respecteren. Mocht in dit document iets niet juist zijn vermeld, dan kunt u dat ons laten weten, zodat alsnog de juiste bronvermelding kan worden opgenomen.